

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 327:341.3

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2025.3.13>

А. В. Боровик

доктор юридичних наук, доцент,
віце-президент з наукової роботи
Науково-дослідного інституту публічного права
<https://orcid.org/0000-0003-1834-404X>

О. В. Шира

кандидат юридичних наук,
член-кореспондент Академії адміністративно-правових наук,
старший науковий співробітник
Науково-дослідного інституту публічного права
<https://orcid.org/0009-0000-0678-1475>

ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ КОНТЕКСТ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

У статті досліджується політико-правовий контекст збройних конфліктів, на прикладі російсько-української війни. Проаналізовано, що збройні конфлікти є частиною міжнародних відносин, зумовлених зіткненням національних інтересів, територіальними суперечками, економічним та політичним суперництвом, релігійними і етнічними розбіжностями, а також прагненням до домінування в регіоні. У статті підкреслено, що міжнародне право містить різні визначення термінів «збройний конфлікт» та «війна», регульовані відповідними нормативно-правовими актами, зокрема, Женевська конвенція 1949 року визначає міжнародний збройний конфлікт як будь-яку оголошену війну або збройний конфлікт між державами, включаючи випадки окупації території, а Додатковий протокол I 1977 року розширює це визначення, включаючи конфлікти, в яких народи борються за самовизначення. Підкреслено, що в сучасному міжнародному праві термін «війна» використовується не так часто, як «збройний конфлікт», щоб уникнути формального ухилення конфліктуючих сторін від виконання норм міжнародного гуманітарного права.

Окрему увагу приділено аналізу причин російсько-української війни. Визначено, що відсутність статусу «війни» в Україні зумовлена юридичними (відсутність формального оголошення, небажаність певних юридичних наслідків) та політичними факторами (побоювання ескалації, прагнення зберегти міжнародну підтримку). У статті зауважено, що передумови російсько-української війни формувалися з моменту розпаду СРСР, активізації співробітництва України з ЄС і НАТО, Помаранчевої революції та Революції Гідності, а також колаборації в АР Крим, виділено також передумови, пов'язані зі станом міжнародних відносин (поширення ядерної зброї, розпад міжнародного устрою після Холодної війни, «популістський націоналізм», вичерпання «дивідендів миру» та ін.).

Підкреслено, що причини російсько-української війни є комплексними та включають цивілізаційні, імперські, геополітичні, економічні, ідеологічно-ціннісні, екзистенційні та особистісно-психологічні фактори, такі як цивілізаційна ідентичність, геополітичні амбіції росії, боротьба за вплив, економічні інтереси, концепції «руського світу», загроза українській ідентичності та амбіції російського керівництва.

У статті проаналізовано різні теоретичні підходи до розуміння російсько-української війни, зокрема, геополітичну теорію Хартленду, зіткнення цивілізацій, державного суверенітету, балансу сил, інституціоналізму, ідентичності, концепцію гібридної війни, ліберальні

теорії, економічний націоналізм та лідерські теорії. Застосування цих підходів сприяє глибшому розумінню конфлікту.

Ключові слова: збройний конфлікт, війна, міжнародне право, російсько-українська війна, політико-правовий контекст, причини війни, теоретичні підходи, геополітична теорія, зіткнення цивілізацій, державний суверенітет, баланс сил, гібридна війна, національні інтереси, агресія, міжнародні відносини.

Постановка проблеми. Збройні конфлікти, у т. ч. війни, є складовою частиною міжнародної політики, оскільки політичним відносинам властиві конфлікти, що зумовлюються зіткненням національних інтересів, джерелом протиріччя учасників міжнародних відносин виступають інтереси держав, військово-політичних блоків, економічних союзів, предметом – суперечності щодо територій, державних кордонів, протистояння політичних та економічних інтересів країн, релігійні протиріччя, етнічні стереотипи, прагнення країн до регіонального домінування тощо. Актуальність дослідження політико-правового контексту війни в Україні зумовлена низкою вагомих чинників, насамперед, окупація російською федерацією частини українських територій у 2014 р. та повномасштабна російська військова агресія проти України, яка триває з 24.02.2022 р., є безпрецедентним викликом для міжнародного права та системи глобальної безпеки, тому аналіз політичних передумов, юридичних підстав та наслідків цієї війни має ключове значення для розуміння сучасних міжнародних відносин, запобігання майбутнім конфліктам та відновлення миру в Україні.

Війна в Україні актуалізувала дискусії щодо принципів суверенітету, територіальної цілісності, права на самовизначення націй, відповідальності держави-агресора та індивідуальної кримінальної відповідальності за воєнні злочини та злочини проти людяності, а тому дослідження політико-правових аспектів конфлікту сприятиме виробленню ефективних механізмів притягнення до відповідальності винних та забезпеченню справедливості для постраждалих. Також, політико-правовий контекст війни в Україні охоплює широкий спектр питань, пов'язаних із застосуванням міжнародного гуманітарного права, правовим режимом окупованих територій, статусом біженців та внутрішньо переміщених осіб, а також впливом санкцій на державу-агресора, глибокий аналіз цих питань є необхідним для розробки національної та міжнародної політики у відповідь на російську агресію та її наслідки. Крім того, дослідження політико-правового контексту війни в Україні є важливим для формування стратегії

післявоєнного врегулювання, відновлення територіальної цілісності України, реінтеграції окупованих територій та розбудови стійкого миру в регіоні.

Таким чином, комплексний аналіз політичних та правових аспектів війни в Україні є не лише науково актуальним, але й має важливе практичне значення для забезпечення національної безпеки України, зміцнення міжнародного правопорядку та запобігання майбутнім збройним конфліктам.

Метою цієї статті є комплексний аналіз політико-правового контексту війни в Україні.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження політико-правового контексту війни в Україні ґрунтується на огляді ключових міжнародних договорів, таких як Женевські конвенції та Статут ООН, що визначають правові рамки ведення війни і відповідальність за її наслідки. Дослідження також охоплює аналіз національного законодавства, зокрема Указу Президента України про введення воєнного стану, що є відображенням правової реакції держави на агресію. Крім того, розглядаються наукові публікації та публіцистичні матеріали, які аналізують історичні передумови конфлікту, стратегію агресора та суспільно-політичні аспекти війни, важливим елементом є також звернення до прецедентів міжнародного кримінального права, таких як рішення Міжнародного трибуналу щодо колишньої Югославії у справі «Прокурор проти Душка Тадича». Комплексний аналіз цих джерел спрямований на всебічне вивчення політичних та правових аспектів російсько-української війни, від порушення міжнародних норм до національної відповіді і наукового осмислення причин і наслідків конфлікту.

Виклад основного матеріалу. У міжнародному праві немає єдиного універсально визнаного визначення термінів «збройний конфлікт» і «війна», однак, ці поняття визначаються та регулюються різними міжнародними нормативно-правовими актами. Зокрема, ст. 2 Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від (1949 р.) визнає міжнародний збройний конфлікт як «усі випадки оголошеної війни або будь-якого іншого збройного конфлікту,

що може виникнути між двома або більше Високими Договірними Сторонами, навіть якщо одна з них не визнає стану війни» [1]. Також, дана стаття охоплює випадки часткової або повної окупації території Високої Договірної Сторони, навіть якщо ця окупація не зустрічає збройного опору [1], таким чином, міжнародний збройний конфлікт існує при застосуванні збройної сили між щонайменше двома державами, а формальне оголошення війни не є обов'язковим. Додатковий протокол I 1977 р. до Женевських конвенцій у статті 1(4) розширює визначення міжнародного збройного конфлікту, включаючи до нього «збройні конфлікти, в яких народи борються проти колоніального панування, іноземної окупації або расистських режимів у здійсненні свого права на самовизначення» [2]. Рішення Міжнародного трибуналу щодо колишньої Югославії у справі «Прокурор проти Тадича» (1999 р.) визначає, що збройний конфлікт існує «щоразу, коли є звернення до збройної сили між державами або тривале збройне насильство між урядовими органами та організованими збройними групами або між такими групами в межах держави» [3].

У сучасному міжнародному праві термін «війна» використовується не так часто, як «збройний конфлікт», що пов'язано з тим, що Женевські конвенції навмисно замінили термін «війна» на «збройний конфлікт», щоб держави не могли ухилитися від застосування норм міжнародного гуманітарного права, стверджуючи, що вони ведуть не «війну», а, наприклад, «поліцейську операцію» або «спеціальну операцію». Однак, термін «війна» все ще зустрічається в деяких міжнародних НПА та в загальному вжитку, так, ст. 2(4) Статуту ООН забороняє «загрозу силою або її застосування проти територіальної цілісності або політичної незалежності будь-якої держави чи будь-яким іншим чином, несумісним з Цілями Об'єднаних Націй» [4]. Історично та в загальному розумінні «війна» часто асоціюється з більш масштабним та інтенсивним збройним протистоянням між державами, яке супроводжується офіційним оголошенням або чітким наміром сторін перебувати у стані війни, однак, як зазначено вище, для застосування міжнародного гуманітарного права формальне оголошення війни не є визначальним [10, с. 187].

В Україні російсько-українську війну офіційно не називають «війною» у юридичному сенсі через низку причин, які мають як юридичний, так і політичний контекст:

1. Юридичні аспекти. Згідно з міжнародним правом, війна часто асоціюється з формальним оголошенням однією державою іншій, зокрема, росія не оголошувала Україні війну, натомість, вона використовує терміни «спеціальна військова операція». Україна також офіційно не оголошувала війну росії, оскільки таке оголошення може мати значні юридичні наслідки як для України, так і для росії, зокрема щодо застосування міжнародного гуманітарного права, статусу комбатантів та військовополонених, нейтралітету інших держав. Також, багато двосторонніх та багатосторонніх договорів можуть бути призупинені або розірвані у стані війни, чого прагне уникнути Україна з метою збереження політико-економічних та інших зв'язки з міжнародними акторами.

2. Політичні аспекти. Уряд України може вважати, що офіційне оголошення війни буде використане росією для подальшої ескалації конфлікту або для виправдання своїх дій. Також, Україна прагне зберегти широку міжнародну підтримку, в свою чергу оголошення війни може бути сприйняте деякими країнами як крок до подальшої ескалації, що потенційно може зменшити їхню готовність надавати допомогу. Термін «війна» має сильний емоційний та психологічний вплив на населення, тому використання у 2014 р. терміну «антитерористична операція» (АТО), а потім «операція об'єднаних сил» (ООС) мало на меті, серед іншого, контролювати інформаційний простір та громадську думку. Після повномасштабного вторгнення 2022 р. офіційно використовується термін «збройна агресія російської федерації», для підкреслення того, що саме росія є агресором і порушником міжнародного права, що в свою чергу є правовою основою для багатьох міжнародних позовів і вимог щодо репарацій (наприклад, Указ Президента «Про введення воєнного стану в Україні» містить формулювання «У зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України...» [5]).

Слід зауважити, що серед усіх типів міжнародних конфліктів воєнні конфлікти є найбільш небезпечнішим, оскільки вони характеризують безкомпромісністю учасників, призводять до значних матеріальних втрат, загибелі людей, втягненням у збройне протистояння нових учасників, посяганням на систему регіональної чи світової безпеки та ін. (рис. 1). Як зауважує С. В. Блиндарук «збройні конфлікти, тобто війни, є цілеспрямовано організованими зіткненнями збройних сил конфліктуючих сторін

з метою нанесення максимально можливої шкоди противнику, аж до знищення його військового й господарського потенціалу» [6].

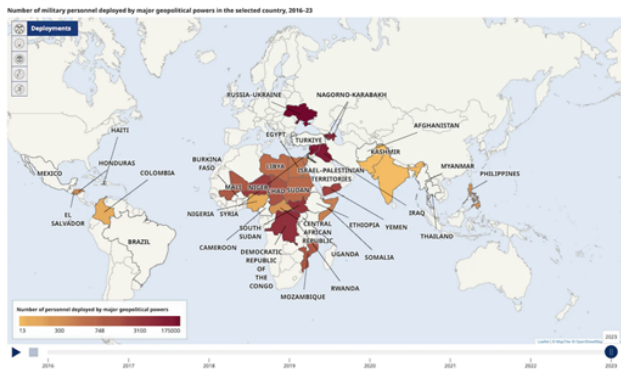

Рис. 1. Карта конфліктів станом на 2023 р.

Джерело: за матеріалами сайту 24КАНАЛ
https://24tv.ua/viyni-sviti-2023-2024-karta-konfliktivkoliczinchatsya-de-yak_n2460565

Передумови російсько-української війни почали формуватися з моменту розпаду СРСР, який був спровокований виходом України з його складу, та з перших років незалежності України на фоні чого у представників влади рф та рядових росіян розвинувся т. з. «версальський синдром» (комплекс «переможених, перебільшення катастрофічності поразки, прагнення відновити великодержавний статус і повернути втрачені території» [7]). В подальшому, ситуація щодо українсько-російських відносин загострилася, оскільки Україна активізувала співробітництво з ЄС і НАТО та відмовилася від євразійської інтеграції під геополітичним підпорядкуванням росії, зокрема, підтвердженням курсу на розвиток демократії в Україні стали Помаранчева революція (2004 р.) та Революція Гідності (2013–2014 рр.). Окремо слід зауважити на таку передумову російсько-української війни, як безпрецедентний рівень колаборації та зрадників в АР Крим. Так, у 2019 р. О. Турчинов оприлюднив показники зрадників у різних силових структурах під час захоплення Криму: МВС 99 %, СБУ 90 %, Управління державної охорони України 95 %, Державна прикордонна служба України 70 %, ЗСУ 70 % [8]. Наприклад, 02.03.2014 р. на бік росії перейшов командувач ВМС ЗСУ д. березовський, якого на цю посаду було призначено 01.03.2014 р. Така ситуація була зумовлена безперешкодною роботою російської пропаганди в Україні, існуванням антиукраїнських організацій, толерантним ставленням української влади до таких явищ, відсутністю системної проукраїнської пропаганди,

вербуванням представників керівного складу українських силових структур, командирів військових частин та ін.

Окрім передумов зауважених в межах російсько-українських відносин, слід виділити і передумови, які визначаються станом міжнародних відносин, зокрема до них можна віднести поширення ядерної зброї, розпад міжнародного устрою після Холодної війни, відродження в багатьох країнах «популістського націоналізму», вичерпання «дивідендів миру» отриманих внаслідок падіння Берлінського миру, формування нового етапу розвитку міжнародних відносин в Європі і світі та ін. Особливої актуальності набуває дослідження політико-правового контексту війни в Україні у світлі недостатньої реакції міжнародної спільноти на попередні спроби російської федерації з відновлення свого імперського впливу. Протягом останніх десятиліть Кремль послідовно відпрацьовував методи гібридної війни та військових інтервенцій під різними пропагандистськими приводами. Зокрема, такі операції, як «примусування до миру» у Грузії (2008 р.), «підтримка внутрішнього громадянського конфлікту» та подальша анексія Криму в Україні (2014 р.), «інтернаціональна допомога» в Сирії (з 2015 р.), а також риторика щодо «захисту російськомовного населення» та «повернення історичних територій» щодо сусідніх країн, не отримали належної політико-правової оцінки та дієвої превентивної відповіді. Відсутність консолідованої та жорсткої міжнародної реакції на ці дії, по суті, створила умови для подальшої ескалації агресії та повномасштабного вторгнення в Україну у 2022 р. Приводом для повномасштабного вторгнення рф на територію України у лютому 2022 р. став обстріл з боку збройних формувань лнр-днр Станиці Луганської (на той момент знаходилася на підконтрольній Україні території), влучення снарядів в об'єкти цивільної інфраструктури. Україна звинуватила у вчиненні акту нападу на цивільні об'єкти противника, росія обрала стратегію «ставити під сумнів твердження української влади» та стратегію «дзеркальних обвинувачень» [9].

Узагальнюючі зауважені вище причини російсько-української війни їх можна згрупувати за такими видами: цивілізаційні (війна російської євразійської цивілізації проти локальної української цивілізації при ігноруванні українських відмінностей цивілізаційного характеру з боку росії, вибір України західноєвропейської цивілізаційної орієнтації розглядається російським

урядом як загроза їх традиційним геополітичним позиціям у Східній Європі); імперські (росія прагне геополітичного домінування у євразійському регіоні та на глобальному рівні, імперська ідея виступає пропагандистським конструктом та обґрунтування експансіоністської російської політики та спробами РФ відновити колоніальну залежність України) [7]; геополітична боротьба за розширення сфер впливу в Східній Європі та приєднання нових територій (Україна виступає ключовою зоною Східноєвропейського простору як найбільша за площею території держава у Європі зі значним господарським та інфраструктурним потенціалом, ринком послуг, капіталу та робочої сили); економічні (включення України до російських господарських зв'язків і відносин, зміцнення російського потенціалу розширення транспортно-логістичної інфраструктури, поповнення трудових ресурсів, зміцнення науково-технічного потенціалу тощо); ідеологічно-ціннісні (ґрунтуються на концептуально-теоретичних і пропагандистських схемах пояснення «величі» та «богообраності» російського народу, «руського миру», історичних «прав» на території колишніх колоній і «захист» інтересів російськомовного населення); екзистенційні (спрямовані на знищення українського народу і України-держави як носія відмінного від «руського миру» світогляду, ідентичності світосприйняття та колективної пам'яті) [7]; особистісно-психологічні («смісловиттєва проекція світоглядних антиукраїнських комплексів-конструкцій російського президента В. Путіна» [7], який сприймає Україну як бунтівну провінцію, що прагне позбавитися російської опіки та орієнтується на досягнення таких цінностей як незалежність, воля, гідність, свобода, європейське спрямування, у т. ч. російський президент заперечує українську державність).

На нашу думку, використання теоретичних підходів до розуміння сутності російсько-української війни допоможе глибше дослідити різні аспекти, що впливають на її розвиток та можливі шляхи вирішення даного військового конфлікту [11, с. 114].

Серед таких теоретичних підходів слід виділити наступні:

1. «Геополітична теорія Хартленду» визначає, що контроль над центральними районами Євразії (Хартленд) є ключем до глобального панування, тому росія розглядає Україну як стратегічно важливу територію, що є частиною цього регіону.

2. «Теорія зіткнення цивілізацій» Самуеля Хантінгтона визначає, що конфлікт можна розглядати як зіткнення між західною та православною цивілізаціями, де Україна виступає як арена боротьби між західними демократичними цінностями та російським авторитаризмом.

3. «Теорія державного суверенітету», відповідно до якої війна є проявом боротьби за збереження державного суверенітету України проти російських спроб відновити свій вплив на пострадянському просторі.

4. «Теорія балансу сил» у відповідності до якої реалісти розглядають конфлікт як спробу росії змінити баланс сил у Східній Європі на свою користь та запобігти поширенню НАТО на Схід.

5. Ліберальні теорії стверджують, що демократичні країни рідко воюють між собою, тому з цієї точки зору, російська агресія є реакцією на демократичні зміни в Україні та її прагнення до інтеграції з ЄС.

6. Теорія інституціоналізму визначає, що міжнародні організації та альянси (ООН, ЄС, НАТО) відіграють ключову роль у врегулюванні конфлікту та забезпеченні стабільності в регіоні, а їх система колективного миру виявилася неспроможною протистояти російській агресії.

7. Ідентичність та національні наративи, як основа російсько-української війни, у відповідності до яких конфлікт може бути розглянутий через призму формування національної ідентичності, яка формуються в контексті історичних наративів, що стають джерелом напруги та конфліктів.

8. Концепція гібридної війни включає поєднання традиційних військових дій з інформаційними війнами, кібернападами, економічним тиском та іншими невоєнними методами, а тому російсько-українська війна є прикладом гібридної війни, де використовуються різні засоби для досягнення політичних цілей.

9. Економічний націоналізм у відповідності до якого контроль над економічними ресурсами та транспортними шляхами (наприклад, енергетичні коридори) є однією з ключових причин російсько-української війни.

10. Лідерські теорії, які стверджують, що особисті характеристики та політичні амбіції лідерів (наприклад, в. путіна) можуть бути вирішальними в ухваленні рішень про початок і продовження війни та ін.

Висновки. Збройні конфлікти є закономірним явищем міжнародної політики, що впливає із зіткнення національних інтересів різних акторів, при цьому, джерелами конфліктів

виступають різноманітні чинники, включаючи територіальні суперечки, економічне та політичне суперництво, релігійні та етнічні розбіжності, а також прагнення до регіонального домінування. Поняття «збройний конфлікт» є ключовим терміном у міжнародному гуманітарному праві та охоплює ширший спектр ситуацій, ніж традиційне розуміння «війни», оскільки включає як оголошені війни, так і будь-які інші випадки застосування збройної сили між державами, а також деякі випадки внутрішніх збройних протистоянь. Термін «війна» у сучасному міжнародному праві має менше юридичного значення як формальна категорія для застосування міжнародним гуманітарним правом, але все ще використовується в політичному та історичному контекстах.

Російсько-українська війна не має офіційного статусу «війни» в юридичному сенсі в Україні, що пояснюється комплексом юридичних факторів (відсутність формального оголошення війни з боку жодної зі сторін, а також небажаність настання певних юридичних наслідків, пов'язаних з оголошенням війни, зокрема, щодо застосування міжнародного гуманітарного права, статусу комбатантів, нейтралітету інших держав та договірних відносин) та політичних факторів (побоювання щодо можливої ескалації конфлікту з боку росії, прагнення України зберегти міжнародну підтримку, вплив термінології на громадську думку та інформаційний простір, а також використання юридичних формулювань (наприклад, «збройна агресія російської федерації») для обґрунтування міжнародних позовів та вимог щодо репарацій.

Причинами російсько-української війни є комплекс цивілізаційних, імперських, геополітичних, економічних, ідеологічно-ціннісних, екзистенційних та особистісно-психологічних факторів, включаючи цивілізаційну ідентичність, геополітичні амбіції росії, боротьбу за сфери впливу, економічні інтереси, ідеологічні концепції «русского миру», загрозу української ідентичності та особистісні амбіції російського керівництва. Для аналізу російсько-української війни доцільним є застосування різних теоретичних підходів міжнародних відносин, таких як геополітична теорія Хартленду, теорія зіткнення цивілізацій, теорія державного суверенітету, теорія балансу сил, ліберальні теорії, теорія інституціоналізму, теорії ідентичності та національних наративів, концепція гібридної війни, економічний націоналізм та лідерські теорії, що дозволяє забезпечити комплексне розуміння природи та динаміки даного конфлікту.

Список використаної літератури:

1. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни: ООН від 12.08.1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 17.04.2025).
2. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I): ООН від 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 13.04.2025).
3. Prosecutor v. Dusko Tadic (Appeal Judgement). Refworld Global Law & Policy Database. URL: <https://www.refworld.org/jurisprudence/caselaw/icty/1999/en/40180> (дата звернення: 14.04.2025).
4. Статут ООН від 26.06.1945 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU45001U> (дата звернення: 11.04.2025).
5. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента №64/2022 від 24.02.22 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 01.04.2025).
6. Блиндарук С. В. Анатомія російсько-українського конфлікту (2014–2022 рр.) в епоху гібридних війн. 2023. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5937> (дата звернення: 09.04.2025).
7. Киридон А. М., Троян С. С. Російсько-українська війна. Велика українська енциклопедія. 2024. URL: https://vue.gov.ua/Російсько-українська_війна_ (дата звернення: 12.04.2025).
8. Руденко А., Веселова В. Олександр Турчинов: «Там, де у Криму виконували наказ, виходили і зі зброєю, і з прапорами». *Радіо свобода*. 2020. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30479058.html> (дата звернення: 11.04.2025).
9. Кривенко С. Привід, причина і призначення російсько-української війни. *ТВОЄ МІСТО*. 2022. URL: https://tvoemisto.tv/blogs/pryvid_prychyna_i_pryznachennya_rosiyskougkrainskoj_viny_138442.html (дата звернення: 21.04.2025).
10. Oleh Shkuta, Maksym Korniienko, Mykola Yankovyi (2022). Foreign experience of preventing military and economic crimes. *Baltic Journal of Economic Studies*. Riga, Latvia : "Baltija Publishing". 2022. Vol. 8. № 4. P. 185–190. URL: <http://baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/1937/1946>
11. Shkuta, O., Leheza, Y., Telelym, I., Anosienkov, A., & Yaroshak, O. (2024). National Security in the Conditions of the Russia-Ukraine War: Legal Regulation and Islamic Law Perspectives. *Al-Ahkam*, 34 (1), 99–120. DOI: <https://doi.org/10.21580/ahkam.2024.34.1.20413>

Borovyk A. V., Shyra O. V. Political and legal context of the war in Ukraine

the article examines the political and legal context of armed conflicts, using the Russian-Ukrainian war as a case study. It analyzes that armed conflicts are a part of international relations, driven by the clash of national interests, territorial disputes, economic and political rivalry, religious and ethnic differences, as well as the desire for regional dominance. The article emphasizes that international law contains various definitions of the terms “armed conflict” and “war,” regulated by relevant legal acts. In particular, the 1949 Geneva Convention defines an international armed conflict as any declared war or armed conflict between states, including cases of territorial occupation, while Additional Protocol I of 1977 broadens this definition to include conflicts in which peoples are fighting for self-determination. It is underscored that in modern international law, the term “war” is used less frequently than “armed conflict” to avoid the formal evasion of the norms of international humanitarian law by the conflicting parties.

Particular attention is paid to the analysis of the causes of the Russian-Ukrainian war. It is determined that the absence of “war” status in Ukraine is due to legal (lack of formal declaration, undesirability of certain legal consequences) and political factors (fear of escalation, desire to maintain international support). The article notes that the preconditions for the Russian-Ukrainian war were formed since the collapse of the USSR, the intensification of Ukraine’s cooperation with the EU and NATO, the Orange Revolution and the Revolution of Dignity, as well as collaboration in the Autonomous Republic of Crimea. Preconditions related to the state of international relations are also highlighted (proliferation of nuclear weapons, the collapse of the post-Cold War international order, “populist nationalism,” exhaustion of the “peace dividend,” etc.).

It is emphasized that the causes of the Russian-Ukrainian war are complex and include civilizational, imperial, geopolitical, economic, ideological-value, existential, and personal-psychological factors, such as civilizational identity, Russia’s geopolitical ambitions, the struggle for influence, economic interests, the concept of the “Russian world,” the threat to Ukrainian identity, and the ambitions of the Russian leadership.

The article analyzes various theoretical approaches to understanding the Russian-Ukrainian war, including the geopolitical theory of the Heartland, the clash of civilizations, state sovereignty, the balance of power, institutionalism, identity theory, the concept of hybrid warfare, liberal theories, economic nationalism, and leadership theories. The application of these approaches contributes to a deeper understanding of the conflict.

Key words: armed conflict, war, international law, Russian-Ukrainian war, political and legal context, causes of war, theoretical approaches, geopolitical theory, clash of civilizations, state sovereignty, balance of power, hybrid warfare, national interests, aggression, international relations.

Дата першого надходження рукопису до видання: 21.07.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 25.08.2025

Дата публікації: 30.09.2025